

Rheoli Gwrychoedd

Pam fod gwrychoedd yn bwysig?

Yn hanesyddol, cafodd gwrychoedd eu defnyddio fel ffordd o reoli stoc ar y fferm, gan helpu rheoli ffermio ledled Cymru. Gyda chyflwyniad y weiren bigog a pharseli cae mwy o'r 1970au ymlaen, roedd nodweddion gwrych o fewn ein tirlun yn llai pwysig i ffermwyr, gan arwain at llai o rheoli ac yn aml ddiffeithwch. Amcangyfrifir bod tua chwarter o wrychoedd Cymreig wedi'i gollu yn 1990, sy'n cyfateb i hanner y cyfanswm o hyd yr holl ffyrdd yng Nghymru.

Mae cynefinoedd gwrychoedd yn werthfawr pan maent wedi caei ei rheoli'n briodol ac yn rhai o'r cynefinoedd pwysicaf iseldir Prydain (HMSO 1995).

Manteision gwrychoedd a reolir

- Mae gwrychoedd yn hanfodol ar gyfer Bioamrywiaeth Cymru o fewn y dirwedd amaethyddol, gan gefnogi amrywiaeth o **adar, mamaliaid a phryfed** sydd i gyd yn **hanfodol i'r gweithrediad gorau posibl o'n hamgylchedd**.

- **Helpu ein tirwedd i addasu i newidiadau**, e.e. clefydau a newid yn yr hinsawdd.

- **Mae'r nodweddion llinellol yn gweithredu fel 'traffyrdd' ar gyfer fflora a ffawna.** Mae'r mecanwaith symudol yn meithrin gwytnwch o fewn ein hecosystemau sydd yn wynebu aflonyddwch megis newid hinsawdd ac afiechydon. Gall planhigion ac anifeiliaid mudo trwy gyfrwng y 'draffyrdd' i amgylcheddau mwy croesawgar os bydd angen

(e.e. os yw eu hamgylchedd presennol yn dod yn anaddas ar gyfer unrhyw reswm). Mae ynysu poblogaeth yn ei gwneud yn agored i niwed oherwydd mae ei siawns o addasu yn gostwng yn sylweddol e.e. trwy diffyg cynefin addas ar gyfer mudo a llai o gymysgu genynnau. Mae ynysu poblogaethau yn digwydd mewn amrywiaeth o ffyrdd gan gynnwys: trefoli, defnyddio plaladdwyr, diffyg bwyd, cynefinoedd a chysgod rhag ysglyfaethwyr. Mae modd darparu gwahanol ecosystemau yn y dirwedd (ar draws tiroedd llymach neu'n anaddas) a fydd yn cynnal rhywogaethau di-ri. **Mae hyn nid yn unig yn fuddiol i fywyd gwylt ond hefyd busnesau gwledig e.e. ffermydd, perllannau a gwinllannoedd. Mae'n hyrwyddo a hwyluso symudiad bywyd gwylt e.e. bydd peillio ar draws y dirwedd yn gwneud eu**

poblogaethau yn fwy tebygol o oroesi aflonyddwch, digwyddiadau eithafol, newid yn yr hinsawdd ac afiechyd.

- Mae gwrychoedd yn cael eu gwerthfawrogi yn fwy am eu gallu i leihau erydiad pridd gan ddŵr ffo a gwynt, yn ogystal â gwella ansawdd dŵr yr afonydd, lleihau llygredd dŵr atmosfferig ac yn helpu i liniaru llifogydd.
- Mae ychwanegu coed i wrychoedd yn ychwanegu dimensiwn arall at y nodwedd sydd yn ei dro yn caniatáu i'r gwrych i gefnogi hyd yn oed mwy o fywyd gwylt drwy ddarparu pren marw, rhisgl, haen arall o ganopi a hirhoedledd coed.
- Os yw wedi ei strwythuro'n dda, efallai y gall y gwrych darparu'r fantais ychwanegol, sef cysgod, i gnwd a stoc dros ardal yn fwy na'r gwrych ei hun. Gall hyn gwneud arbedion sylweddol i ffermio cyllid.

Rheoli gwrychoedd

O fewn y dirwedd, gall wrychoedd fod yn ofynnol ar gyfer amrywiaeth o ddibenion, gan gynnwys: lloches, bioddiogelwch ffermydd, rheoli ffermydd, gwella bioamrywiaeth a chynyddu gwerth esthetig. Mae angen rheoli unrhyw nodwedd gwrychoedd / llinol er mwyn sicrhau'r manteision llawn.

- Gweler ein canllaw lleiniau cysgod am gyngor ar sut i sefydlu / rheoli gwrych cysgodol a all ddarparu lloches, bioddiogelwch, bioamrywiaeth a budd-daliadau cynilo.
- Am gyngor pellach ar wrychoedd, gweler canllaw cynhwysfawr gan Hedgelink UK (<http://hedgelink.org.uk/index.php>).

**Cysylltwch â Choed Cymru am gyngor a rhagor o wybodaeth
(www.coed.cymru)**

